

TOIMIJUUS JA MAHDOLLISUUKSIEN TILAT

Miten kehittyä vastoin kaikkia oletuksia?

Alueellisen kehittämisen tutkimusryhmä (Sente)

Julkaisu

Sotara, M., Kurikka, H., Kolehmainen, J. & Sopanen, S. (toim.) (2021) *Toimijuus ja mahdollisuuksien tilat aluekehityksessä: Miten kehittyä vastoin kaikki oletuksia?* Sente-raportteja 35/2021. Tampere; Tampereen yliopisto.
[vapaasti saatavilla [TÄÄLTÄ](#)]

Projekti

Regional Growth Against all the Odds: The Driving Forces of Long-term Growth in Nordic Regions (ReGrow) [2017-2021]

Rahoitus: Länsforsäkringar Alliance Research Foundation, Sweden (Grant Number: 2017/01/011).

Tutkimuskonsortio

Lundin yliopisto, Tampereen yliopisto ja Stavangerin yliopisto.

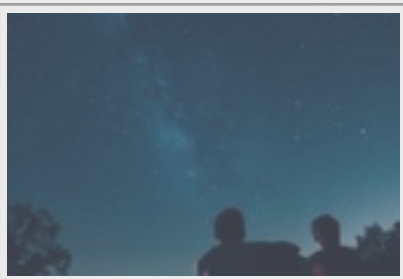
Tavoitteet

Tutkimuksen päätavoitteena oli luoda uudenlainen toimijuuden ja rakenteet yhdistävä teoria sekä sitä tukeva metodologia kysymällä, miksi jotkin alueet kasvavat paremmin tai huonommin kuin toiset suhteellisen samanlaisista rakenteellisista lähtökohdista huolimatta.

Huomio kohdistettiin erityisesti kasvukeskusten ulkopuoliseen maailmaan kolmesta syystä: (a) Teorian kehittäminen ja metodologian testaaminen on astetta helpompaa alueilla, joissa rakenteet ovat ohuempia ja toimijoita vähemmän, (b) toimijuuden suhteellinen merkitys korostuu institutionaalisesti ohuilla alueilla ja (c) kasvukeskusten ulkopuoliset alueet tarvitsevat tukea toimijuuden vahvistamisessa.

Tutkimukset tavoitteet olivat:

- Tunnistaa rakenteiden vaikutus alueellisessa kehityksessä.
- Tunnistaa ne seutukunnat, jotka ovat jollain ajanjaksolla kasvaneet nopeammin tai hitaammin kuin niiden rakenteiden perusteella voisi ennakoita.
- Selittää seutukuntien nopeampi tai hitaampi kasvu analysoimalla toimijuutta, verkostoja ja instituutioita.
- Luoda kontekstisensitiivinen aluekehityksen malli, joka ottaa huomioon alueiden ominaispiirteet ja antaa mahdollisuuden kohdistaa huomion pitkän aikavälin muutoksiin.

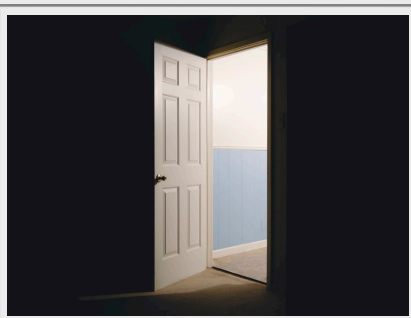
Metodologia

Vaiheessa yksi luotiin perusta teoreettiselle kehitystyölle ja rakennettiin analyysimalli rakenteiden merkityksen tunnistamista varten.

Vaiheessa kaksi tehtiin kvantitatiivinen analyysi tavoitteena tunnistaa Norjan, Ruotsin ja Suomen kokonaiskuvasta poikkeavat alueet. Suomesta tunnistettiin 11 mallista poikkeavaa ajanjaksoa 11 seutukunnasta.

Seutukuntien poikkeavat kaudet ryhmiteltiin neljään eri tyyppiin: (a) *Ylisuoriutumisen kausi* viittaa sellaiseen ajanjaksoon, jossa työpaikkojen määrä on kasvanut estimaattia paremmin. (b) *Sinnittelyn kausi* viittaa ajanjaksoihin, joissa työpaikkojen määrä on laskenut mallin estimaattia vähemmän. (c) *Vajoamisen kausi* tarkoittaa ajanjaksoa, jossa työpaikat ovat vähentyneet estimoitua enemmän ja (d) *alisuoriutumisen kausi* työpaikkamäärän kasvua estimoitua vähemmän.

Vaiheessa kolme tehtiin 12 case-tutkimusta. Suomessa tarkempaan case-analyysiin valittiin Itä-Lapin, Pietarsaaren, Salon ja Varokauden seutukunnat, joissa tehtiin 70 haastattelua. Analyysiä täydennettiin laajalla sekundääriaineiston analyysillä.

Teoria

Tutkimuksen teoria rakentui muutostoimijuuden ja mahdollisuuksien tilan käsitteiden varaan. Teorian tiivis esittely löytyy klikkaamalla [TÄSTÄ](#).

Muutostoimijuuden kolme päätyyppiä ovat innovatiivinen yrittäjyys, institutionaalinen yrittäjyys ja paikkajohtajuus.

Innovatiivisen yrittäjyyden on monissa tutkimuksissa tunnistettu olevan teollisen muutoksen ja samalla alueellisten kehityspolkujen uudistumisen ytimessä. Yrittäjyydessä keskeistä on riskien ottaminen ja sietäminen sekä mahdollisuuksien tunnistaminen.

Institutionaaliset yrittäjät ovat innovatiivisten yrittäjien tavoin valmiita ottamaan riskejä ja etsimään uusia mahdollisuuksia mutta eivät tavoitellakseen taloudellista hyötyä vaan muuttaakseen pelin sääntöjä ja pelikenttää.

Paikkajohtajuus viittaa resurssien, osaamisen ja tiedon mobiilisointiin ja koordinointiin paikallista kehitystä tukevalla tavalla. Paikkajohtajuus avaa näkymän siihen, ketkä suuntaavat aluekehittämistä.

Mahdollisuuksien tilalla tarkoitetaan kaikkia niitä sosiaalisia ja fyysisiä rakenteita ja toimijoiden välisiä suhteita, jotka mahdollistavat, rajoittavat tai kannustavat uusien mahdollisuuksien etsintään ja hyödyntämiseen. Mahdollisuuksien tila on riippuvainen toimijoiden kyvyistä havaita, tunnistaa ja luoda mahdollisuuksia.

Mahdollisuuksien tila koostuu kolmesta ulottuvuudesta:

- *Aikaulottuvuus* perustuu siihen, mikä on mahdollista milläkin ajanhetkellä ottaen huomioon globaalit markkinat, kansalliset, alueelliset ja paikalliset instituutiot ja resurssit yhdistettynä paikalliseen johtajuuteen ja osaamiseen (teknologinen kehitys, rahoitusmahdollisuudet, toimijoiden osaaminen jne) - aika.
- *Alueulottuvuus* rakentuu alueelle ajan kuluessa syntyneen osaamisen ja resurssien sekä alueen fyysisten edellytysten varaan (resurssit, osaaminen, tieto, instituutiot) - rakenteet.
- *Toimijaulottuvuus* rakentuu toimijoiden havaitsemien ja luomien mahdollisuuksien varaan sekä toimijoiden kykyyn havaita ja hyödyntää mahdollisuuksia - toimijuus.

Tulokset

Miten kehittyä vastoin kaikkia oletuksia? Kysymykseen ei ole olemassa yhtä tyhjentävää vastausta. Yleisellä tasolla vastaukset ovat:

- Jotkin alueet kehittyvät toisia suotuisammin, koska niissä kyetään muita paremmin tunnistamaan, luomaan ja hyödyntämään mahdollisuuksia.

- Jotkin alueet kehittyvät toisia suotuisammin, koska muutostoimijuus on vahvaa ja kykenee sekä rakentamaan että hyödyntämään mahdollisuuksien tiloja.

Yleisen tason huomioiden taustalta löytyy erilaisia aika-, paikka- ja kontekstisidonnaisia toimintamalleja, toimijoita ja rakenteita. Pääkysymykseemme ei siis ole yhtä tyhjentävää vastausta.

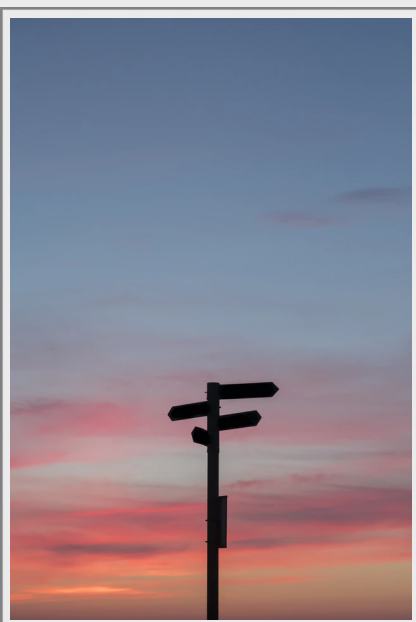
Kuten aina ennenkin, kyse on sekä isoista että pienistä asioista, joissa täytyy onnistua samanaikaisesti. Hyvät tavoitteet täytyy kyetä viemään käytäntöön yksityiskohtia myöten. Tutkimuksen tulosten perusteella on mahdollista nostaa esille kulminaatiopisteet, joissa kehittyminen vastoin kaikkia oletuksia saattaa ratketa.

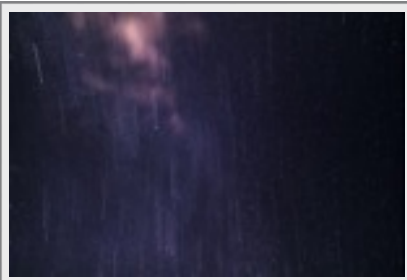
Tasapainoinen muutostoimijuus

- Hyvin toimiva ja tasapainoinen muutostoimijuuden kolminaisuus kompensoi ohuiden rakenteiden vaikutusta kehitykseen ja mahdollistaa uusien polkujen syntymisen tai vanhojen päivittymisen. Kaikissa seutukunnassa muutostoimijuus on aktivoitunut kriisin aikana tai sen jälkeen. Pietarsaaren seutukunta on esimerkki siitä, miten jatkuva kehittäminen liudentaa kriisin vaikutusta.
- Innovatiivinen yrittäjyys on alueiden kehityksen ytimessä. Kaikissa case-seutukunnissa yritysten merkitys on ollut keskeinen niin positiivisissa kuin negatiivisissakin kehityskuluissa.
- Paikkajohtajuuden merkitys resurssien ja osaamisen mobilisoimisessa ja koordinoinnissa on keskeinen. Sen muodot ja toimintamallit voivat vaihdella suurestikin alueiden välillä.
- Institutionaalinen yrittäjyys on pienillä seutukunnilla suhteellisen ohutta, koska pelikenttää ja ajattelutapoja uudistavat voimat ovat pääosin seutukuntien ulkopuolisia. Jaettu paikkajohtajuus saattaa kuitenkin johtaa pienin askelin institutionaaliin muutoksiin pitkällä aikavälillä (hiipivä muutos).
- Parhaimmillaan alueella kyetään mobilisoimaan sekä seutukunnan että sen ulkopuoliset toimijat paikallisen pelikentän uudistamiseksi (paikkajohtajuudella ja institutionaalisella yrittäjyydellä on merkitystä).

Etsintäverkostot

- Systemaattinen ideoiden ja vaikutteiden etsintä alueen ulkopuolelta tukee sekä toimijuuden vahvistumista että mahdollisuuksien tilojen rakentamista. Tästä hyvä esimerkki on Pietarsaaren seutukunnan tapa etsiä vaikutteita kansainvälisistä verkostoista ja jakaa niitä paikallisesti. Ennen kriisiä Varkauden ja Salon seutukunnissa etsintäverkostot rakentuivat suurten yritysten varaan ja palveli-

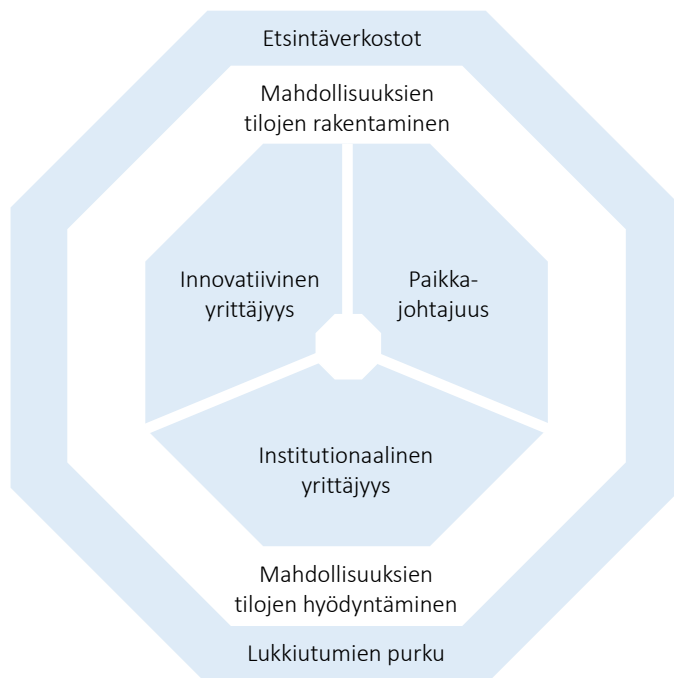
vat ensisijaisesti yritysten omia tarpeita. Kriisien jälkeen etsintäverkostot ovat avautuneet mutta ovat suhteellisen ohuita. Itä-Lapin etsintä on kohdistunut pääosin rahoituksen ja toimijan etsimiseen uudelle biotuotetehtaalle.

Lukkiutumien purku

- Ajan kuluessa kehittyneet rakenteet vaikuttavat merkittäväällä tavalla kehityspolkuihin. Sekä menneeseen lukkiutuvat tekijät että tulevaisuuden mahdollistajat olisi tunnistettava ja analysoitava sekä mahdollisuuksien mukaan purettava, jotta mahdollisuuksien tiloja olisi mahdollista rakentaa tietoisesti.
- Avaintoimijoiden tulisi ymmärtää menneen kehityksen vaikutus sekä paikallisiin toimintamalleihin että nykyisiin rakenteisiin tulevaisuutta mahdollistavana ja estävänä voimana. Toimijat ovat usein omien historioidensa vankeja.

Mahdollisuuksien tilojen analyttinen ja proaktiivinen rakentaminen

- Parhaimmillaan muutostoimijat rakentavat yhdessä seutukunnan ulkopuolisten toimijoiden kanssa hyvin kohdennettuja mahdollisuuksien tiloja.
- Olennaista on kysyä mitä mahdollisuuksia on tarjolla ja kenelle sekä miten ne olisi mahdollista hyödyntää.

Muutoksen elementit case-analyysien perusteella

Lisätietoja

Professori Markku Sotarauta,
markku.sotarauta@tuni.fi

Photos by Linus Nylund, Ryan Jacobson, and Matthew T Rader, Jennifer Latuperisa-Andresen, Tengyart and Kyle Glenn on Unsplash

ReGrow-projektin julkaisuja

Grillitsch, M. & Sotarauta, M. (2020) Trinity of change agency, regional development paths and opportunity spaces. *Progress in Human Geography*, 44(4) 704-723.

Grillitsch, M., Rekers, J.V. & Markku Sotarauta (2021) Investigating agency: methodological and empirical challenges. Sotarauta, M. & Beer, A, (toim.) *Handbook on city and regional leadership*. Edward Elgar Publishing; Cheltenham.

Grillitsch, M., Martynovich, M., Fitjar, R. D., Haus-Reve, S. (2021) The black box of regional growth, *Journal of Geographical Systems*, <https://doi.org/10.1007/s10109-020-00341-3>.

Sotarauta, M. (2021) Combinatorial power and place leadership. Sotarauta, M. & Beer, A, (toim.) *Handbook on city and regional leadership*. Edward Elgar Publishing; Cheltenham.

Sotarauta, M., Kurikka, K. & Kolehmainen, J. (2021) Patterns of place leadership - institutional change and path development in peripheral regions. Sotarauta, M. & Beer, A, (toim.) *Handbook on city and regional leadership*. Edward Elgar Publishing; Cheltenham.

